
In opdracht van Natuurmonumenten maakte Rombout de Wijs in 1993 een inventarisatie van de broedvogels in de Vechtplassen. Alle terreinen van Natuurmonumenten en hun omgeving werden onderzocht. Verschillende voor deze regio ongebruikelijke broedvogels werden vastgesteld, zoals Buidelmees, Orpheusspotvogel, Nachtegaal, Blauwborst en Kolgans. Jammer genoeg is de eindconclusie dat het Vechtplassengebied veel van z'n oude luister heeft verloren.

Pieter Schut maakte voor de Korhaan een samenvatting van het rapport "Broedvogels in de Vechtplassen in 1993".

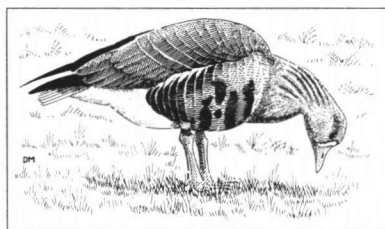
Pieter Schut

Broedvogels staan sterk onder druk in Vechtplassengebied

Omdat Natuurmonumenten een nieuw beheersplan voor het Hollands-Utrechts Vechtplassengebied gaat opstellen, was een recent broedvogeloverzicht van belang. Vandaar dat besloten werd in 1993 een gebiedsdekkende broedvogelinventarisatie uit te voeren. Omdat deze streek al van oudsher een grote aantrekkingskracht op vogelaars uitoefent, is er over de broedvogels van het verleden wel informatie aanwezig. Deze informatie is echter fragmentarisch van aard. Pas sinds 1984 zijn richtlijnen van kracht die vergelijking van aantallen broedvogels mogelijk maken.

Toch is voor de onderzoeker duidelijk dat sommige soorten in het Vechtplassengebied sterk in aantal zijn afgenomen, ongeacht de manier waarop de gegevens zijn verzameld. Zo zijn veel reigerachtigen sterk in aantal achteruit gegaan of verdwenen en hetzelfde geldt voor een aantal rietzangvogels, waarvan de achteruitgang van de Grote karekiet in grote delen van het gebied wel het meest in het oog

springt. Ook het aantal weidevogels is sterk afgenomen. De inventarisatie van 1993 had betrekking op het gebied van de Ankeveense Plassen, Hinderdam, de Nes, het zuidelijke deel van de Horstermeer, de Kortenhoefse Plassen, de Wijde Blik, de Loosdrechtse Plassen en de Tienhovense Plassen. Het

Kolgans

Hol en de Vuntus waren in 1992 al door enkele leden van onze vogelwerkgroep onderzocht. Het Naardermeer is in dit kader buiten beschouwing gelaten, omdat dit al een eigen beheersplan heeft en de broedvogels van het Naardermeer nog in 1988 integraal door De Wijs zijn onderzocht.

Omdat het gebied nogal groot is, besloot De Wijs alleen die soor-

ten te inventariseren die voor het terreinbeheer van belang werden geacht. Aan alle gebieden zijn vijf bezoeken gebracht. Hierbij behoorde ook minimaal één nachtbezoek, dat bedoeld was om het Woudaapje en andere reiger- en ralachtigen op te sporen.

De eindresultaten zijn weergegeven in tabel 1 en 2.

SOORTEN

In zijn rapport bespreekt De Wijs de soorten uitgebreid. Hieronder een enigszins willekeurige samenvatting van de feiten die horen bij de tabellen.

Hoogste dichtheden bereikte de Fuut in de Tienhovense Plassen en de Wijde Blik. Volgens De Wijs is de top van de populaties bereikt en wordt op sommige plaatsen enige hinder ondervonden van de vaak verminderde waterkwaliteit.

In Hollands Ankeveen westzijde werd een paartje Geeuwde fuut waargenomen. In het Vechtplassengebied komt deze soort sporadisch voor.

De Roerdomp is niet meer in het broedseizoen aangetroffen. De recente afwezigheid heeft vermoedelijk grotendeels te maken met de afwezigheid van grote rietlanden.

Slecht nieuws ook over het Woudaapje. De enige veldwaarneming in 1993 in de regio was in de Kievitsbuurt (Breukelen). In de Tienhovense Plassen, waar de soort in 1992 nog met twee territoria aanwezig was, werden in 1993 geen waarnemingen gedaan.

Ook in 1993 geen Kwak, die voorheen nog wel eens aanwezig was in Kortenhoef-westzijde. In de westoever van de Breukeleveense Plas bevindt zich al enige jaren een kolonie van de Purperreiger. Hier werd het aantal geschat op 11 tot 12, terwijl in de Tienhovense Plassen zeker drie nesten werden gezien.

Een verrassing voor De Wijs was het aantreffen van 1 of 2 paartjes Kolgans in Hollands Ankeveen. Van de Grauwe gans bestaat inmiddels een populatie van 67-83 paren.

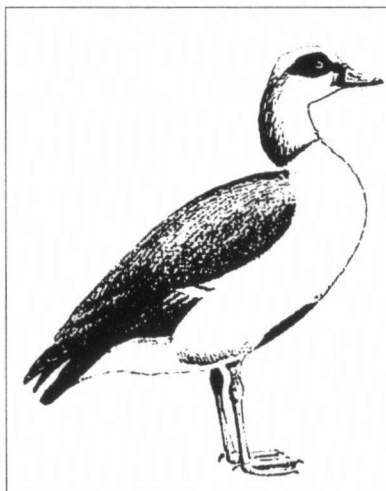
Ook de Nijlgans heeft zich met 28-32 paartjes stevig in het Vechtplassengebied gevestigd. De hoogste aantallen werden aangetroffen in Kortenhoef oostzijde.

Aan roofvogels werd in het kader van het onderzoek geen nadrukkelijke aandacht besteed. Toch zijn er enkele interessante feiten vastgesteld.

Zo gaat De Wijs uit van de aanwezigheid van één paartje Wespendief nabij de Kromme Rade in Loosdrecht. Deze soort heeft zich pas zeer recentelijk in de Vechtstreek gevestigd. Ook in 1992 werd de Wespendief in deze omgeving (Vuntus en het Hol) waargenomen in het broedseizoen.

Van de Bruine kiekendief zijn niet meer dan twee broedgevallen over. Beter gaat het met de Havik. De Havik heeft zich sinds de eerste vestiging in 1979 in het Naardermeer stevig in het moerasbos van de Vechtplassen gevestigd. Buiten de 16 nu en in 1992 gevonden paren, zaten er nog minstens 8 in het Naardermeer, in totaal dus minstens 24 in de hele streek. Voordien kwam de soort in Nederland hoofdzakelijk voor in de bossen en op de hogere gronden. Net als de Havik is de Buizerd een nieuwkomer in het Vechtplassengebied, die zich inmiddels ook stevig heeft gevestigd (15-21 paar). Vermoedelijk was de Buizerd die zich in 1980 in het Naardermeer vestigde de eerste in de regio.

Het aantal Torenvalken is met 3 of 4 paar niet erg hoog meer. De Wijs vraagt aandacht voor onderhoud en vervanging van nestkasten voor Torenvalken, hoewel dit niet de enige oorzaak voor de achteruitgang kan zijn.

Nijlgans

De Kokmeeuw was tot voor kort een zeer talrijke broedvogel in de Vechtplassen, maar is nu met 50-60 paartjes nog maar lokaal aanwezig. Als oorzaken noemt

De Wijs menselijk ingrijpen (bestrijding), verbossing van broedlocaties en vestiging van de vos. Hij bepleit het nemen van maatregelen, die er toe leiden dat de kolonies verplaatst worden naar plekken waar de nadelige invloed op Zwarte stern tot een minimum beperkt kan worden, zoals Kortenhoef-oostzijde. De Zwarte stern broedde met 78 paar. Een kolonie van rond de 60 paar in Hollands Ankeveen is tegenwoordig in Nederland bijzonder te noemen. Wellicht komt dit mede door de aanwezigheid van speciale broedvlotjes.

Misschien wat onopgemerkt is de Tortelduif langzaam als broedvogel verdwenen. Vroeger was de Tortelduif een vrij algemene broedvogel in deze streek, nu is er nog maar één paar over. Wellicht is het moerasbos inmiddels te oud geworden voor deze zomertortel.

Dat laatste is nu juist weer gunstig voor de Kleine bonte specht, die met 3 of 4 paar aanwezig was.

Sporadische broeders zijn de Boompieper en de Nachtegaal. De laatste werd zingend aangetroffen in Breukeleveen. Omdat het om slechts een enkele waarneming ging, is broeden niet zeker.

Blauwborsten (2 of 3) werden aangetroffen in de Horstermeer. In het Naardermeer stelde De Wijs in 1993 minstens tien territoria vast. De vestiging van deze soort in deze gebieden is nieuw en versterkt de hoop dat er de komende jaren meer verwacht mogen worden.

Bij de rietzangers gaat het eigenlijk alleen goed met de Sprinkhaanrietzanger (36-44 paar). De Snor (32-34), Rietzanger (322-338), Bosrietzanger

Tabel 1 Resultaten van de broedvogelinventarisatie in 1993. Onderstaande soorten zijn de soorten van de Rode Lijst, van de (SOVON)-BSP-categorieën zeldzaam, schaars en kolonievormend, alle Anatidae en alle weidevogels. De aantallen zijn weergegeven per telgebied (zie onderaan), tevens is de onderzochte oppervlakte (ha) aangegeven.

gebied	1	2	3	4	5a	5b	6	7	8	9	10	11	12	13	14	totaal
oppervlakte	205	260	200	120	14	20	155	300	190	85	250	60	215	70	195	2340
Fuut	15	17	-	-	7-11	6-9	-	25-29	12	23	17	6	1	17-18	-	146-158
Geeuwde Fuut	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Purperreiger	-	?	-	-	-	-	-	?	-	-	-	11-12	-	3-4	-	14-16
Knobbelzwaan	3	3-4	2	2	1	-	-	4	1-3	1	1	1	2	1	1	23-26
Kolgans	1	-	-	-	-	-	-	0-1	-	-	-	-	-	-	-	1-2
Gr. Gans	10-16	12-15	-	-	-	-	-	5-7	0-2	-	1-3	7	2-3	30	-	67-83
Soepgans	-	4	-	-	-	7	-	-	-	1	-	-	-	-	-	12
Nijlgans	3-6	5	-	1	-	-	-	3	9	1	1-2	-	1	3	1	28-32
Bergeend	-	-	-	-	-	-	1	-	0-6	1	-	-	-	-	-	2-8
Kraaieend	2-4	5	-	-	-	-	2	3	0-1	-	-	-	-	-	-	12-15
Wintertaling	-	-	-	-	-	-	-	5	1	-	-	1	1	-	-	8
Zomertaling	1	-	-	-	-	-	0-2	-	-	-	-	-	-	-	-	1-3
Sloeeend	7	3	-	-	-	-	2-4	4	-	-	-	-	-	-	0-1	16-19
Tafelleend	6	-	-	-	-	-	0-1	1	-	-	1	2-4	-	2	-	12-15
Kuifeend	7	7	1	-	-	-	4	3	-	-	-	-	-	-	-	22
Br. Kiekenidief	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2
Havik	2	2	1	1	-	-	-	2	1	1	1	-	1	-	1	13
Buizerd	1-2	1	2	2-3	-	-	-	2-3	1-2	-	2	0-1	2-3	-	2	15-21
Torenvalk	1-2	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	3-4
Boomvalk	-	-	-	-	-	-	-	-	0-1	-	-	-	-	-	0-1	0-2
Waterral	5	4	1	2	-	-	1	10	1	-	-	-	-	3	-	27
Scholekster	-	-	2	2-3	-	0-1	3-4	-	4	-	3	-	5	-	4-5	23-27
Kievit	0-4	-	4-8	7-12	-	-	18-23	-	7-8	-	5	-	7-18	-	10-12	62-90
Watersnip	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	2
Grutto	-	-	1	5	-	-	10-16	-	1	-	-	-	3-8	-	3-5	23-36
Tureluur	-	-	-	1	-	-	3-4	-	1	-	-	-	1	-	1	7-8
Kokmeeuw	50-60	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	50-60
Viadief	1	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	4
Zw. Stern	58	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	-	78
Kl.B.Specht	1-2	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3-4
Veldleeuwerik	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	2
Graspieper	-	-	-	21	-	-	6	-	-	-	-	-	1	-	4	212
Nachtegaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Blauwborst	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	2
Gekr.Roodst.	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Sprinkh.zanger	4	6	1	3	-	-	11	1-9	2	-	2	-	5	-	1	36-44
Snor	5	10	-	-	-	-	-	10-12	2	-	-	4	-	1	-	32-34
Rietzanger	34	78	1	4	-	3	54	52-68	5	-	3	37	8	7	38	322-338
Bosrietzanger	-	-	1	2	-	1	29	-	-	-	-	-	2	1	-	36
Gr.Karekiet	2	1	-	-	-	1	-	3	-	-	6	1	2	3	-	19
Orph.spotvogel	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Grasmus	4	1	5	1	-	-	12	4	3	-	-	-	10	-	2	42
Buidelmee	-	-	-	-	-	-	2-3	-	-	-	-	-	-	-	-	2-3
Wielewaal	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	5	-	1	1	-	9
Putter	2	2	5	3	-	1	5	-	2	-	23	-	22	21	4	230
Appelvink	0-1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0-1

Tabel 2 Resultaten van de broedvogelinventarisatie in 1993. Onderstaande soorten zijn enkele nachtvogels, enkele regionaal gezien minder algemene soorten en de rietgors. Enkele soorten zijn in onvoldoende mate onderzocht. Verder als tabel 1.

soort	1	2	3	4	5a	5b	6	7	8	9	10	11	12	13	14	totaal
Houtsnip	1	-	-	-	-	-	1-2	-	-	-	-	-	-	-	-	?
Tortelduif	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Bosuil	21	22	21	21	-	0-1	-	21	-	-	21	1-2	21	3	-	212-14
Ransuil	21	-	-	-	-	-	21	-	-	-	21	-	-	-	-	23
Groene Specht	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Boompieper	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Zw.Roodstaart	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Spotvogel	-	2	4	-	-	1	1	-	3	-	1	-	5	3	4	24
Braamsluiper	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3
Goudhaantje	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
B.Vl.vanger	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Matkoo	23	5	22	23-4	-	-	22	7	10	1	22	24	21	22	4	246
Sijs	1-3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1-3
Goudvink	4	7	1	1	-	-	-	3	8	1	2	2	1	1	-	34
Rietgors	18	30	5	4	-	-	17	16	7	2	11	8-9	14	13	18	163-164

Verklaring deelgebieden:

1 = Hollands Ankeveen west, 2 = Stichts Ankeveen west, 3 = Hollands Ankeveen oost, 4 = Stichts Ankeveen oost.
5a = de Nes, 5b = Vecht (Hinderdam), 6 = Horstermeer zuid, 7 = Kortenhoef westzijde, 8 = Kortenhoef oostzijde.
9 = westzijde Wijde Blik, 10 = Drecht en omgeving, 11 = westoever Breukeleveense Plas, 12 = Weersloot en omgeving.
13 = Tienhovense Plassen, 14 = Oostelijke Binnenpolder

Bosrietzanger

(36) en Grote karekiet (19) nemen allemaal in aantal af. Zeer opmerkelijk was het vaststellen van een territorium van een Orpheusspotvogel achter een kwekerij in Hollands Ankeveen oostzijde. Tientallen belangstellenden zochten de vogel tussen 14 en 25 juni op, nadat Dutch Birding via de Vogelijn bekendheid had gegeven aan dit geval.

Afname is er te zien bij de Grasmus (42 paar). Alleen in de Horstermeer (om veel meer redenen een uniek vogelgebied!) was sprake van een lichte toename.

Diezelfde Horstermeer is immers ook (tot nu toe) de enige plek in ons werkgebied waar broedgevallen zijn vastgesteld van de Buidelmees. Gedacht wordt aan 2 of 3 paartjes. Ook in het Naardermeer komt de Buidelmees (nog?) niet voor. Dat kan natuurlijk nog komen, want de laatste jaren is een verschuiving in westelijke richting van de Buidelmees vastgesteld.

Slecht gaat het weer met de Wielewaal. Niet meer dan 9 paartjes zijn er over in de Vechtplassen. Tenslotte nog een positief bericht over de Goudvink. De Goudvink (34 paartjes) neemt vrijwel overal toe door de toenemende ouderdom van de moerasbossen.

BEHEER

Ten behoeve van de meest interessante vogelsoorten, vooral die van de Rode Lijst, stelt De Wijs enkele ingrijpende beheersmaatregelen in het Vechtplassengebied aan Natuurmonumenten voor. Deze hebben vooral betrekking op het natte rietmoeras, wat nog verder zou moeten worden hersteld of opnieuw gecreëerd. Zo zou verdere verbetering van de waterkwaliteit (door te baggeren en brasem af te vangen), het graven van petgaten en het verwijderen van stukken moerasbos een flinke impuls kunnen geven aan het herstel van de oude waarden.

De kolonisatie van Grauwe ganzen moet volgens De Wijs worden gevolgd, vooral toegespitst op de invloed die zij kunnen hebben op het gebied, met name op de jonge verlandingszones. Het zijn juist deze zones die van belang zijn voor soorten als rallen en sommige rietzangvogels.

Voor weidevogels kan het van belang zijn om diverse gebieden wat minder besloten te maken, door de verspreide moerasbossen te kappen en door de gebieden een hoger waterpeil te gunnen. Maar het is voor de onderzoeker maar de vraag of de kosten hier opwegen tegen de

baten. Mogelijk is het voor de weidevogels al te laat.

CONCLUSIES

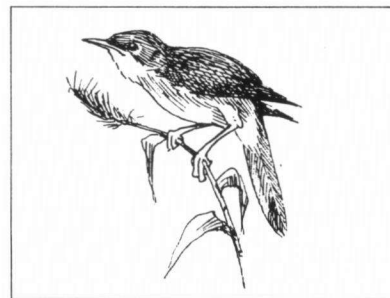
De conclusies van De Wijs luiden: Het Vechtplassengebied heeft veel van zijn oude luister op het gebied van de broedvogels verloren. Een groot aantal broedvogels, waarvan diverse van de Rode Lijst, is inmiddels verdwenen, of staat op het punt om te verdwijnen. De rijkste gebieden waren in 1993 nog de Ankeveense Plassen (Zwarte stern, Rietzanger, Snor), de Horstermeer (Buidelmees, Bosrietzanger, Rietzanger, Sprinkhaanrietzanger, Grasmus, Bruine kiekendief), de westoever van de Breukeleveense Plas (Purperreiger, Bruine kiekendief, Rietzanger, Snor) en Kortenhoef westzijde (Waterral, Snor, Rietzanger, Sprinkhaanrietzanger). Rijke weidevogelgebieden zijn er niet meer. Door de hierboven genoemde beheersmaatregelen uit te voeren, is herstel van enkele van de oude waarden mogelijk.

Geraadpleegde bronnen

Bosman, Y. & A.J. van Klaveren. 1992. Vogels van het Hol, broedvogelonderzoek 1992. Rapport Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum.

Vermeule, A. 1993. Broedvogelinventarisatie van de Vuntus 1992. Rapport Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum.

Wijs, W.J.R. de. 1993. Broedvogels in de Vechtplassen in 1993. Intern rapport Natuurmonumenten, 's-Graveland.

Snor